

מעשה רב במעלת התפילה

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לב, ב): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת". כך היתה נראית אפוא תפילתם של הראשונים כמלאכים, מלאת הוד ואחוות אש שלהבת שכל כולה קודש לה'.

ביטוי מיוחד לכך מצאנו אצל רבנו הקדוש הרה"ק ר' חיים הדברי חיים' מצאנו ז"ע, אודותיו מקובל מפי עדי ראייה שזכו לכך התיאור המרטיט הבא (מקור התיאור בספר 'דרכי חיים' התנהגות אותיות נ-נא).

שעותיו המדודות והמחושבות גם כך של רבן של ישראל, הוקדשו מדי ערב במלואם לעבודת הקודש הסובבת את תפילת ערבית. לפניו, אחריה וכמוהו בעיצומה, היה הכל מקשה אחת ויחידה מופלאה של דביקות בבורא כל העולמים והתייחדות הצדיק עם קונו.

שעה ארוכה קודם תפילת ערבית כבר התייצב הצדיק בחדרו, אחוז בשרעפיו ועסוק בהכנות נשגבות לקראת התפילה. סדרו כלל בין השאר לימוד בסיודור 'משנת חסידים', בו עסק מדי יום ביומו כמחצית השעה קודם תפילת ערבית.

בבוא שעת התפילה, היה רבנו קם ויוצא מחדרו כשהוא נתמך בצמד משמשים שאחזו בו משני צדדיו, תומכים בו לבל יקרוס ארצה, בהיותו מסובל בייסורים נוראים ורגליו למודות חולי ומכאוב.

עם זאת, תיכף בכניסתו לבית המדרש היה רבנו מזנק ממקומו כנער נמרץ, ואף בהתלהבות למקומו בבית המדרש כשהוא דוחה מעליו את צמד המשמשים שתמכו בו, משל אינו זקוק לעזרתם עוד. נדמה היה לצופה הן הצד כי כביכול הינו מרחף באוויר, גומע את המרחק שבין פתח בית הכנסת למקום מושבו בתעופה, בניגוד מוחלט למראה רגליו הנפוחות ופצועות עד זוב דם. היה בכך משום לימוד, פרק בהלכות מורא מקדש ומורא שכינה, וכל הצופה במחזה קדוש זה היה חש באופן ברור כי יש מנהיג לבירה ועד כמה יש לירא מפניו.

כשנשמעו מפיו הקדוש פסוקי 'שיר המעלות' קודם אמירת 'ברכו', אחז פחת משתק בכל הנוכחים. אימה וחרדה לפתה את כולם, וככל שהיה רבנו מוסיף והולך ומונה את התיבות הקדושות ברטט, בלהט ובהתלהבות דקדושה, היתה אוחת להבה יוקדת של אהבת ה' ויראתו כאחד בבית הכנסת כולו.

אף לאחר התפילה לא תמה עבודת הקודש. תיכף לאחר תפילת 'עלינו לשבח', היה רבנו אומר בקול גדול וחוצב להבות אש 'מזמור לדוד ה' רועי לא יחסר', 'למנצח בנגינות' ועוד מזמורים אותם נהג לומר מדי יום ביומו, ורק לאחר מכן היה מתפנה לעבודת קדשו בשארית הערב. או אז היה ניגש לעבודת הצדקה ומחלק סכומים אדירים לצדקה, מקבל פתקאות ופדיונות מהאורחים שבאו לחלות פניו ולאחר מכן שב ללימודו.

אמת מה נהדר היה מראהו של איש האלקים בעבודת התפילה.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

על הפסוק (י, י): "וַיבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַי הַמַּבּוּל" כותב רש"י: "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקהו המים".

וכבר נלאו רבים וגדולים בביאור מאמר זה, שהרי ייפלא הדבר, היתכן שהיה נח בדרגה פחותה זו, הלא הפרשה כולה עוסקת בצדקותו, ודי לנו בכך שהוא הינו היחיד שנתר לפליטה מכל אותו דור, ולא זו בלבד אלא שזכה שדיבר עמו הקב"ה לא אחת.

אכן, היטיב לבאר זאת הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' מרדומסק ז"ע, על פי דברי רש"י (בראשית א, א ע"פ בראשית רבה יב, טו): "שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין". ובוזה מבואר מדוע נאמר כמה פעמים בחז"ל אודות הצדיקים שנחשבו שותפים במעשה בראשית, שהרי במעשיהם ותפילתם מהפכים מידת הדין למידת הרחמים.

אם כן, זו היתה אפוא טעותו של נח. לא שחלילה לא האמין נח בכח התפילה, כי אם שגה בחושבו שיש בכך מן הפגם והחסרון - לשנות את הגזירה האלקית בתפילתו, שהרי בכך כביכול פועל נגד רצון שמים.

אמנם אין כן הדבר, אלא אדרבה מעלה גדולה היא לצדיקים, שבתפילתם פועלים לשדד מערכות הטבע ולהפך מידת הדין למידת הרחמים. ויתירה מכך - כל איש ישראל המרבה בתחינה ותפילה לפני קונו עד שמהפך את גורלו ומשנהו לטוב, הרי הדבר רצוי ונאהב לפני הקב"ה, ועושה לו נחת רוח רבה.

ביום מן הימים נקלע מרן הבעל שם טוב לפונדק בפאתי כפר נידח. בחצר השתובבו ילדי הפונדקאי, ולשאלתו 'היכן אבא' השיבו: 'אבא מתפלל, תיכף ישוב'.

זמן רב חלף, והנה אך מעט לפני חצות הופיע הפונדקאי. שאלו רבנו: 'האם מדי יום הנך מתפלל זמן כה ממושך?'

'יבין נא כבודו' נבוך האיש, 'לא למדתי היטב קרוא-וכתוב, והמעט שכן למדתי אין בו די כדי להבין את ההוראות הכתובות בסיודור. אינני יודע מתי להתפלל, מה וכמה, אומר אני אפוא מדי יום את הסיודור כולו - מתחילתו ועד סופו'.

חס עליו הצדיק, ותיכף התיישב לכתוב עבורו בפרוטרוט את סדר התפילות. אך אוי! אך עזב הבעש"ט את המקום, והנה התעופפו להם ברוח כל הדפים אותם העניק לפונדקאי.

חיש נשא הלה את רגליו, והחל לרוץ בכיוון אליו פנה הצדיק. אך הנה הגיע הבעש"ט לנהר שוצף, אותו עבר בכוחו הגדול על גבי ממחטה ששלף מכיסו.

לא היסס האיש, תפס בממחטתו שלו ועבר אף הוא את הנהר, לעיניו הנדהמות של הבעש"ט. או אז ניגש בתמימות והפציר בצדיק כי יואיל לכתוב עבורו שוב את סדר התפילות.

נתן הצדיק מבטו בכפרי התמים ורווי האמונה, כשהוא מגיב בחיבות: 'אינך זקוק לכך. המשך כפי שנהגת עד היום...'

ידיש בתפילה - היתכן?

רבנו הרמב"ן, על הפסוק (יא, י): "הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֶׁם שְׁפָתַם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ", מביא את דברי חז"ל (שבת ב, ב): "לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי. ואמר רבי יוחנן, כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי".

נידון מעניין מצאנו בפוסקים, אודות מנהגם של חלק מצדיקי הדורות להתבטא בשפת היידיש באמצע התפילה, בזעקת 'טאטע' וכדומה. למותר לציין כי אין בדיון זה משום ביקורת כשלהי על הנהגתם של קדושי עליון אלה, אולם יש מקום לדון בנוגע לאנשים פשוטים - האם הדבר מותר.

מחד, פוסקים כדוגמת הגאון ר' יוסף רוזין - הרוג'צ'ובר זצ"ל (צפנת פענח סי' רעז) ועוד אוסרים זאת בתוקף. לעומתם פוסקים אחרים, ביניהם הגאון ר' מאיר אריק ז"ע (אמרי יושר ח"ב סק"ט) מתירים זאת בדוחק, ועד להיתר מוחלט מצד פוסקים כדוגמת הרה"ק בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש ז"ע (נימוקי או"ח סק"א).

מרן האדמו"ר מליובאוויטש ז"ע התייחס לנידון זה (אגרות קודש כרך 1 מכתב א'תסטט), תוך שהוא מנתח את ההנהגה המדוברת והגורמים לה - התערורות וחיבור יתירים בתפילה או שמו דווקא גורם מפריע, וסיכם זאת, לאחר התייחסות לדעות השונות, במשפט אחד: 'למה להיכנס בספיקות?'

מילתא חדת"א

עניי תפילה מלוקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

ה' קרוב לבריותיו

דברים מאירים כספירים הראנו לדעת בפסוק כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אליו פה' אלקינו בכל קראנו אליו (דברים ד ז), שפירושו למי (ברכות פ"ט ה"א) אמרו ששאלו תלמידיו של רבי שמלאי את רבם בטעם הנאמר בפסוק זה אלקים קרבים בלשון רבים, הנראה חלילה לשתי רשיות, ובאר להם כי קרבים הנאמר כאן בלשון רבים - שהקדוש ברוך הוא קרוב בכל מיני התקרבות. שכן עבודה זרה נראית קרובה אך החוקה היא, כי סוף דבר אלהו עמו והוא צועק עד שמימות ולא ישמע ולא יושיע מצרתו. אבל הקדוש ברוך הוא נראה רחוק ואין קרוב ממנו, דאמר לוי, מהארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה ועביו של רקיע חמש מאות שנה, וכן לכל רקיע ורקיע.

ראה כמה הוא גבוה מעולמו ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחרי העמוד ומתפלל בלחישו והקדוש ברוך הוא מאזין את תפלתו, שנאמר (שמואל א א, יג) 'וחנה היא מדברת על לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע' והאזין הקדוש ברוך הוא את תפלתה. וכן כל בריותיו שנאמר (תהלים קב, א) 'תפלה לעני כי יעטף' פאדם המשיח באזן חבירו והוא שומע. וכי יש לה אלוה קרוב מזה שהוא קרוב לבריותיו כפה לאזן.

כפה קרבת האדם אל ה' - ה' מתקרב אליו

בעמק דברי חכמים באר התורת חיים (סנהדרין לח, ב) ששלב ישיש פמה מיני קרבה, יש מצד התולדה כאב ואם, יש מצד החתונה, ויש מצד החיוב כמלה על עבדיו וכרועה על הצאן. והוא יתברר קרוב לנו בכל מיני קרבה. אך יסוד מוסד הוא המטל על האדם, שכל הקרבה הגדולה תלויה באדם עצמו, כפי שקורא האדם אליו כה יענה אותו הבורא. ועל זה אמר הפתוב בכל קראנו אליו שהכל תלוי בקריאתנו אליו, וכפי קרבתנו אליו כה יתקרב אלינו הבורא יתברר כביכול.

לשכנך תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

חלק משמעותי בתפילה, הגם שאינו מעיקר התפילה ואף לא מן המזמורים הקודמים לה, הינו נוסח 'נפילת אפיים', המוכר יותר בכינויו המקוצר: 'תחנון'.

מהו מקור וטעם המנהג, או שמא החיוב, לומר נוסח זה לאחר התפילה? האם יש סיבה לכך שעל אף שמו - במרבית עדות ישראל אין נוהגים ליפול ממש על אפיים באמירתו? האם ראוי לכל אדם ליפול על אפיו? כל זאת ועוד - במאמר הבא.

דברי חז"ל מצאנו לא אחת אזכור להנהגה זו (מגילה כב, ב, תענית יד, ב ועוד), כשבחלק ניכר מהמקומות בהם הוזכרה נכללו גם סייגים, הנהגות ואזהרות שונות לגביה.

יחד עם זאת חשוב להבהיר - עיקרה של תפילה זו הינה הנוסח הנאמר כיום (במרבית הקהילות, ראה להלן) בהטיית הראש על היד, ואף הוא אינו אחיד לכל הקהילות ואף אין לו מקור קדום המחייב לומר נוסח זה או אחר.

מעיקר הדין יש לומר דברי תחנונים, ללא חובה להיצמד לנוסח מסוים, אולם כבר בסידורי התפילה מבית רבותינו הגאונים מצאנו תחינות שונות שהוצעו על ידם כראויים לאומנם בשעה זו. ברבות השנים נבחרו כמה מזמורי תהלים, אותם מקובל לומר בקרב מקהלות ישראל, כל עדה ומנהגה.

הנוסח הקודם לתחינה זו, כדוגמת מידות הרחמים [אשר מקור אמירתם בנוסח האריז"ל] ועוד, כמו גם התפילות והפסוקים הנאמרים לאחריה - חלקם בעמידה וחלקם דווקא בישיבה, הינם נלווים לעיקר נפילת האפיים אך בעיקרם אינם חלק ממנה.

בטעם נפילת אפיים מצאנו כמה וכמה סיבות.

בזהר הקדוש (סוף פרשת במדבר) מובא כי הנפילה מסמלת את פטירת האדם מן העולם, המשמשת כעונש מיתה על העוונות הדורשים זאת, אף לאחר שהאדם התוודה על כל חטאותיו.

רבנו בחיי (במדבר טז, כב) מוסיף ומבאר כי יש בכך ביטוי לצניעות ובושת פנים, כמו גם צער והכנעה הנמנים בין חלקי התשובה. כך גם כותב רבנו בחיי, כי בהשפלת וכיסוי הפה והעיניים מבטא האדם את חוסר יכולתו להביע ולו משהו בחושיו ללא הסכמת הקב"ה ורצונו.

בספר 'מטה משה' (עמוד העבודה ס" ד) מובא בזה הלשון: 'לפי שכשישראל היו משתחוים בעזרה היה בין כל אחד ד' אמות, כדי שלא ישמע וידוי חבירו ויתבייש ממנו. ועל שם זה אנו עושים גם כן כי האי גוונא בהסתר פנים, כאילו כל אחד אינו רואה ויודע מה שהתפלל חבירו'.

צורת הנפילה, מעיקר הדין, הינה על אפיים כפשוטו. קרי: נפילה והשתטחות מוחלטת של האדם על הקרקע, תוך שהוא כובש פניו בארץ. נוהג זה השתמר בקרב חלק מיהדות תימן, וכלשון הגאון ר' יחיא צאלח זצ"ל בפירושו 'לתכלאל' [סידור התפילה התימני]: "וסדר הכפיפה, שישים הברך השמאלי על הארץ כסדרה כשהוא מוטה, ומקפל ברכו הימנית עליה כדרכו כשהוא מוטה, ואז יהיה חציו כפוף וחציו יושב".

אכן, כיום השתרש בקרב חוגי אשכנז אך גם בחלק מעדות המזרח, להטות את הראש על היד, ועדיף בישיבה [מובא במשנה ברורה (ס" קלא ס"ק י) בשם הריב"ש כי אין צורך להקפיד שיהיה דווקא בישיבה, והאחרונים סמכו על דבריו בשעת הדחק]. מקור תנוחה זו בעדות המובאת בגמרא (מגילה כב, ב): "אמר רב חייה בר אבין, חזינא להו לאבבי ורבי דמצלי אצלווי [ראיתי את אבבי ורבי המטים על צידם באמירת תחנון]".

לדעות אלה ישנו דיון נפרד - על איזו יד יש להטות, האם על ימין או שמאל, ושמה פעמים כך ופעמים כך [ואכמ"ל].

מאידך, במרבית עדות המזרח נתקבל המנהג שלא להטות כלל באמירת פסוקים אלה, מחשש שיבולע למתפלל עקב הדברים החמורים והסייגים שהזכרו בדברי הקדמונים אודות האומר ללא הכוונה והקדושה הראויה.

עצם חובת נפילת אפיים נתון לדיון, ורבותינו הראשונים נחלקו בדעותיהם לגביה. רבנו הרמב"ם (הלכות תפילה וברכת כהנים ה, יג) מונה את נפילת אפיים בין הדברים אותם יש לומר כחלק מסדר התפילה, אך אינם מעכבים בדיעבד. מאידך, הטור (או"ח קלא) מביא את דעת רבנו נטרוניא גאון - לפיה נפילת אפיים אינה אלא רשות.

בהתאם לדעה זו מקילים בקהילות רבות ונמנעים מאמירת תחנון בימים מסוימים, נוסף על הימים המוזכרים בהלכה. יתירה מכך פסק הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל (ביע אומר ח"ג סי' יא אות ח) כי אדם הממהר לעבודתו יכול לדלג על אמירת תחנון.

בנוסף, ישנם אנשים עליהם מובא בגמרא (מגילה כב, ב) כי ראוי להם שלא ליפול על אפיים, כדוגמת אדם חשוב, שאין לו ליפול על אפיו אלא אם כן ידוע שנענה בתפילתו כיהושע בן נון, וכך אכן נהג האמורא בר.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשתנו מספרת לנו התורה אודות מקרהו העגום של נח **"ויחל נח איש האדמה וישע פרום: וישת מן היין וישפר ויתגל בתוך אהלה"**.

מלבד ההיבט המוסרי אודות גנות השכרות והשלכותיה השליליות להחריד, למעשה מצאנו כאן את ההתייחסות הראשונה בתורה לשכרות - כאל מצב בו אין האדם מסוגל לחשוב בצלילות ולפעול מתוך מחשבה.

בהתאם לקביעה זו נאמרה ההלכה (ש"ע או"ח צט, א), לפיה אל לו לשיכור להתפלל. במצבו, השיכור אינו מסוגל להתייצב לפני קונו בכבוד הראש ובכבוד הראוי לשיחה עם מלכו של עולם, ומתבקש אפוא שימתין עם התפילה עד לאחר שיפוג יינו.

אבחנה מبدלת וברורה מציבים חז"ל, על פיה נקבע מהי דרגת השכרות החמורה ומהי הפחותה ממנה, והיא (עירובין סד, א): "שתוי אל יתפלל, ואם התפלל - תפלתו תפלה. שיכור אל יתפלל, ואם התפלל - תפלתו תועבה".

ממשיכים חז"ל ומבארים ביתר אריכות את ההגדרות השונות שנאמרו: "שתוי - כל שיכול לדבר לפני המלך, שיכור - כל שאינו יכול לדבר לפני המלך".

סדרא דצלותא

מתוך מבוא לסידור מתיבתא עוז והדר

רבנו סעדיה גאון, לצד היותו ראש ישיבת סורא, ראש גולת אריאל ומאור עיני ישראל בדורו ואף בדורות המאוחרים לו, נודע ביותר בכך ש'חיבר ספרים עד אין קץ' (לשון המאירי בבית הבחירה, בסוף הקדמתו למסכת אבות) ובהיותו איש אשכולות בעל יכול פורה בכל ענפי הספרות התורנית.

לצד חיבוריו הרבים בכל חלקי התורה, מבית מדרשו יצא לאור עולם סידור התפילה המכונה 'סידור רב סעדיה גאון', או בשמו המלא והמקורי [בערבית]: 'כתבא ג'אמע אלצולאת ואלתסאביח' [ספר כל התפילות והברכות].

למעשה, נוסח סידור זה לא התקבל בארצות מזרח אירופה, ואף בעדות המזרח נדחק עם השנים ובמקומו השתרשו במהלך הדורות 'נוסח הספרדים' ונוסחים אחרים, למעט במספר קהילות בהן הוטמנו חלקים רבים מסידורו של רבנו סעדיה - כדוגמת יהדות פרס ויהדות ארם צובא.

אולם חרף העובדה שהנוסח לא השתרש, סידור זה, הכולל בתוכו את נוסח התפילה לצד הלכות והליכות, מעניק הצצה מרתקת ומעמיקה למנהגי יהדות בכל דבור הגאונים.

רבים השינויים המופיעים בסידור זה, לעומת הסידורים המוכרים כיום, ואין המקום במסגרת זו לפרט את כלל השינויים. עם זאת, ראוי להפנות לכמה הבדלים בולטים בהם ניתן להבחין בסידורו, ואשר למעשה מהווים עדות מעניינת ביותר על המנהגים אשר מקובלים היו בימיו ותחת הנהגתו.

כך למשל ברכת 'עוטר ישראל בתפארה', המופיעה אף בגמרא (ברכות ס, ב) בנוסח זה, מנוסחת באופן שונה בסידור זה, ובמקומה מופיע: 'עוטר ישראל'.

הפתיחה לברכת 'ברוך שאמר' - החל בתחילת הקטע ועד לתחילת החתימה: 'ברוך אתה ה'... האל המהולל' וכו', נשמטה לחלוטין בסידורו בנוסח התפילה לימות החול, והיא מופיעה כתוספת המיוחדת לשבתות ומועדי ישראל. במקביל, על פי נוסח רבנו סעדיה יש להוסיף בברכה זו בשבתות את המילים: "ברוך אשר נתן מנוחה לעמו ישראל", ובימים טובים יש להוסיף: "ברוך אשר נתן מועדי שמחה וחגי נדבה לעמו ישראל".

נוסח 'מודים דרבנן' הנאמר בחזרת הש"ץ אף הוא נעדר מסידור זה, ובכלל - חזרת הש"ץ קיימת ברוב התפילות אך לא בכלן. בתפילת מוסף ונעילה, לפי נוסח סידור זה, כלל אין שליח הציבור חוזר על התפילה.

לצד נוסח התפילות עצמן, שזור רבנו סעדיה הלכות והליכות בד בבד עם קטעי התפילה, כחלק ממטרתו להורות לבני דורו את הדרך בה ילכו בכל הנוגע לסדר היום, הן בתפילות והן בהלכות הנוגעות למועדי השנה ולתעניות השונות.

בסיום סדר הקרבנות, וכך גם בחלק מהקהילות בתפילת קבלת שבת, אנו אומרים את נוסח 'אנא בכח', הטומן בחובו סודות טמירים ועניינים עמוקים העומדים ברומו של עולם. כה קדום ונשגב מקורו של נוסח קדוש זה, עד שייחסוהו רבותינו האחרונים (שלי"ה שער האותיות ק' קדושה את תמיד בשם תיקוני שבת, פרס רימונים שער פרטי השמות פרק יב ועוד) לתנא הקדוש רבי נחוניא בן הקנה.

בתיבות קדושות אלו נרמזו השם הקדוש בן מ"ב האותיות, וביסדר היום' (סדר אמירת הקרבנות) מובא כי בהתאם לכך, היות ובתיבות אלו אנו למעשה מזכירים את השם הגדול והנשגב, לכך אנו חותמים באמירת 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו', כשם שנהוג לומר אחר אמירת שם ה'.

אם כי אין כאן המקום להאריך בכך ואין מקום אנשים כערכנו לחקור בנסתרות השמות הקדושים, וכבר האריכו בכך די רבותינו הראשונים, האחרונים וגדולי המקובלים, אולם די לנו במאמר חז"ל המבטא את גודל קדושת השם הנורא הזה, כדי לתת את הדעת באמירת נוסח זה ולאומרו בכבוד ראש הראוי.

וכך מובא בגמרא (קידושין עא, א): "שם בן ארבעים ושנים אותיות, אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו; וכל היודעו והזכיר בו והמשמרו בטהרה, אהוב למעלה ונחמד למטה, ואימתו מוטלת על הבריות, ונחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא".

יד ושם

פסקי שמות והטמן בהם

בצלאל

"בְּנֵימִין זָבַב יִטְרֶף בְּבֶקֶר יֵאָכַל עֵד וְלִעֲרֹב יִחַלֵּק שֶׁלֶל" (בראשית מט, כז).

הרה"ק ר' פנחס הלוי הורוויץ בעל ההפלאה זי"ע (פנים יפות עה"פ) ביאר הפלא ופלא, בהקדם דבריו חז"ל (ראה פסחים ב, ב) על כך שהעולם הבא דומה ליום, ואילו העולם הזה דומה ללילה.

והנה הצדיק, מגמתו להכין עצמו לעולם הבא, אך בו-זמנית הינו משפיע במעשיו הטובים רוב טובה לבריות כאן בעולם הזה, כמאמר חז"ל (ברכות יז, ב): "כל העולם כולו צונוין בשביל חנינא בני".

וזהו 'בְּבֶקֶר יֵאָכַל עֵד', היינו בעולם הבא שהוא דומה לבוקר - שם יזכה הצדיק לאכול את פירות מעשיו בעולם הזה, 'וְלִעֲרֹב יִחַלֵּק שֶׁלֶל' - בעולם הזה הדומה לערב, שם יחלק שלל לבריות ואלו יהיו בזכותו.

הפלא ופלא

שאלות וחידות בנבכי הפרשה ומעשיה

יוסף דעת

עיין בעומק הפרשה

נאמר בפרשה (ט, יג): "את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני וביני הארץ, ותקבעה בחז"ל ברכה מיוחדת לאדם הרואה את הקשת. עם זאת, אמרו חז"ל (תגיגה טז, א) כי המסתכל בקשת עיניו כהות, וראוי לו שלא בא לעולם [ובענין זה כבר הביא האבודרהם (ברכת השבח וההודאה) בשם הרא"ש, כי יש חילוק בין ד'איי"ה ל'הסתכלות' שהיא מכוונת יותר]. על כל פנים הביא המשנה ברורה (רכט ס"א) שיש להימנע מלומר לחברו שיש קשת בענן, משום שהוא כמוציא דיבה.

מכאן יש להסתפק, מה יעשה אדם החפץ להשלים מאה ברכות ביום, ובעודו עומד סמוך לשקיעה ועדיין חסרה לו ברכה אחת למניין, הנה נקרתה לפניו קשת. האם ראוי שישב חברו את תשומת לבו לכך שיש קשת, וכי באפשרותו להשלים את מנין הברכות בברכה זו על הקשת, או שמא אין ראוי הדבר?

תשובות יתקבלו על ידי הקוראים, ויתפרסמו בעלון הבא מדי שבוע.

היכן נזכר בפרשתנו ובמפרשיה המושג תפילה?

- א) "וְאֵינִי הִנְנִי מְקִים אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֵת יְרֵעֲכֶם אֲחֲרֵיכֶם" (ט, ט).
- ב) "וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם" (ט, כז).
- ג) "וַתִּבְאֵר אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲת עֲרֹב וְהִנֵּה עֹלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ" (ח, יא).

תשובה מגליון קודם - פר' בראשית

"אָז הוֹחַל לְקַרְא בְּשֵׁם ה'" (ד, כז).

עיין רד"ק שכתב: "לשון תחלה כי בימיו החלו בני אדם לקרא בשם ה', כלומר להתפלל אליו בעת צרתם ולהספיק צרכיהם, כי עד ימי אנוש לא היתה דעתם שהתפלה מועילה להם". שאר התשובות מתייחסות לשיח עם הקב"ה או לעבודת הקרבנות, אולם לא למונח 'תפילה' במובן הפשוט שלו.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: m028039999@gmail.com
או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. יש מנת להשתתף בהגרלה:
2. יצייין כתובת מדויקת וטלפון.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

